Papp Tibor

DISZTICHON ALFA

Első magyar versgenerátor

magyar műhely • párizs • bécs • budapest

Papp Tibor
DISZTICHON ALFA
Első magyar versgenerátor
magyar
műhely

Papp Tibor
DISZTICHON ALFA
Első magyar versgenerátor
magyar
műhely

PAPP TIBOR • DISZTICHON ALFA

PAPP TIBOR

DISZTICHON ALFA

első magyar automatikus versgenerátor

magyar műhely
1994

PAPP TIBOR

DISZTICHON ALFA

első magyar automatikus versgenerátor

magyar műhely
1994

Magyar Műhely Baráti Kör Füzetek 29

© *Papp Tibor, 1994*
ISBN 963 7596 09 7

E mű (program lemezen + könyv) kiadására
a Magyar Műhely — bár többször megpályázta — a Művelődési és
Közoktatási Minisztériumtól nem kapott támogatást.

Zrínyi Nyomda Rt. Budapest, (94.1569/66-16)
Felelős vezető: Grasselly István vezérigazgató

Versíró számítógép?

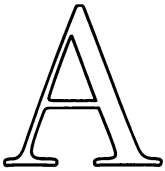

z első magyar automatikus versgenerátor program, a **Disztichon Alfa** bármelyik Apple Macintosh számítógépen automatikusan magyar verseket, nevezetesen disztichonokat ír ki a számítógép képernyőjére. A generált versek *1) nyelvileg hibátlanok, 2) értelmesek, 3) tökéletesen kielégítik a disztichon formai ismérveit.* A szerző reméli, hogy eme nyelvi és verstani adottságok kielégítésén túl a versek esztétikai élvezetet nyújtanak, annak ellenére, hogy a forma deákos, a szöveg viszont avantgárd. Olyan élvezetet, amilyet az olvasó mai versek olvastán érez, olyat, amilyet mai versektől elvár.

A **Disztichon Alfa** versgeneráló program a könyvborító belső felére rögzített mágneses lemezen található.

A lemezt a számítógép lemezolvasójába kell becsúsztatni. Néhány másodperc múlva megjelenik a képernyőn a mágneses lemezt megtestesítő ikon, amelyre gyors egymásutánban kétszer kell rákoppintani az egérrel mozgatott nyíllal, hogy ablaka kinyíljék (amit a csupán a könyvek világában jártas olvasó úgy értelmezhet, hogy láthatóvá válik a tartalomjegyzék). A nyitott ablakban a lemez tartalmának szöveges jegyzéke vagy a tartalmat jelképező ikonok jelennek meg. Először — a nyíl segítségével — a versek betűtípusát képviselő ikont, a *Cushing* feliratút kell a System-Dossziéra rácsúsztatni. A számítógépet működtető program jelzi a képernyőn, hogy a betűket a Police-dossziéba helyezi el, s felteszi a kérdést: van-e a kezelőnek valami kifogása ellene. Nincs.

A tartalomjegyzékként megjelenő (ikonos vagy szöveges) ablakban két DISZTICHON ALFA dosszié található. Az egyik a kis képernyős (*Se/30, PowerBook, Classic*

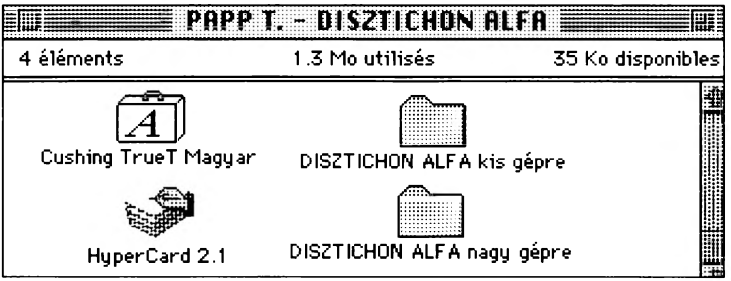

stb.) gépeken futtatható programot rejti, a másik pedig azt, amelyik nagy képernyős gépeken működik. Mindkét dosszié kétszeres rákoppintásra kinyílik. Akár a kis, akár a nagy gépeken futtatható versgenerátor

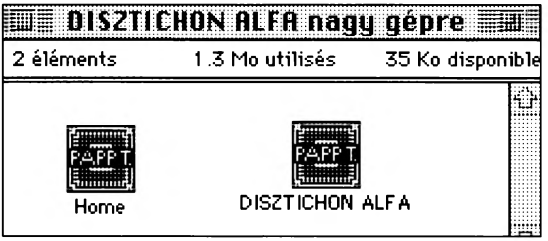

dossziéját nyitjuk ki, az új ablakban — egy segéd-program (Home) kíséretében, amit nem szabad eltávolítani — megjelenik a DISZTICHON ALFA versgenerátor ikonja.

A versgenerátort úgy indítjuk el, hogy, ha kis képernyős gépünk van, akkor a *DISZTICHON ALFA kis gépre* dossziéban található ikonra, ha nagy képernyős gépünk van, akkor a *DISZTICHON ALFA nagy gépre* dosszié DISZTICHON ALFA ikonjára a nyíllal kétszer rákoppintunk.

Az olvasónak, mint látjuk, néhányszor két koppintásnyi technikát kell elsajátítania, semmilyen számítógépes szakismeretre, semmilyen speciális tudásra nincsen szüksége. Nem árt azonban, ha, még mielőtt megkísérli a fentebb leírt műveletek végrehajtását, lemásolja a lemez tartalmát a számítógép kemény-lemezére (ott gyorsabban működik a versgenerátor) vagy egy másik lemezre.

Miután a program működésbe lépett, először a címernyő jelenik meg, amelynek lefutása után (könyvben

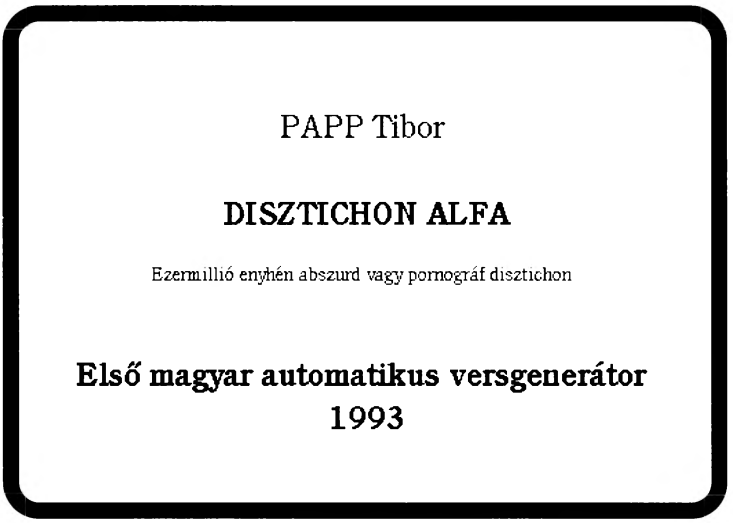

gondolkozva úgy mondanám, hogy a címlap után) — elüresedik a képernyő, majd kiíródik a legfrissebben generált disztichon címe, azaz száma, mert a **Disztichon Alfa** darabjai számmal címezett művek. A címet követi a vers:

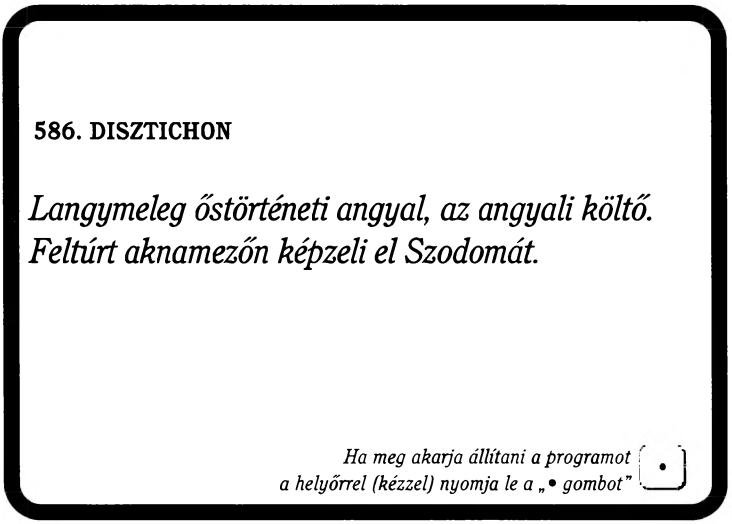

keskeny szőnyegként gurul keresztbe a képernyőn az első, majd a második sor. A vers néhány másodpercig látható, olvasható, s amikor lejárt az ideje, akkor magától eltűnik (örökre eltűnik, mert, biológiai adottságaink végesek lévén, nincs esélyünk arra, hogy még egyszer szemünk elé kerüljön). Az üres képernyőre kiíródik a következő disztichon címe, majd az újabb vers sorai terítődnek a képernyőre, s néhány másodpercig ezek is olvashatók, láthatók, aztán ez a disztichon is eltűnik... és így tovább, ameddig az olvasónak kedve van hozzá. A képernyő aljában néhány szavas magyarázó-szöveg tudatja a nézővel, hogy ha rövidnek vagy hosszúnak találja a versek átfutási idejét, ha elege van belőlük, ha meg akarja állítani a programot, akkor nyomja meg az egérrel irányított „kézzel" a jobb alsó sarokban látható gombot.

A program alapbeállítása tizenöt-húsz másodpercet szán egy-egy disztichon elolvasására. A versek befogadásában igen fontos szerepet játszik az idő. Az élvezetet nyújtó ösztönös, tudatalatti elemzés mélysége függ tőle. Az anekdotára fűzött szavak befogadása nem okoz nehézséget, gyorsan bekebelezhetők, annál időigényesebb viszont a modern költői logikával egymáshoz kapcsolódó szavak „megemésztése". A lelassított olvasás röntgenként járja át a szöveget, minden betűt, minden szótagot megtapogat, megízlel. A lassú olvasásban az elemzés nem tudatos cselekvés, nem méricskélés, nem iskolai tornagyakorlat alannyal, állítmánnyal, rokonértelmű szavakkal. Az elemzés kis ráérzések, ráébredések sorozata — tudjuk, elég egy szó konnotatív ereje ahhoz, hogy valakinek legszebb vagy legcsúnyább gyermekéveit hozza látóterébe.

Ha az olvasó rövidnek (vagy hosszúnak) találja az olvasásra szánt — előre beprogramozott — tizenöt másodpercnyi időt, akkor, mint már jeleztük, megnyomja a képernyő jobb alsó sarkában található gombot. Ezután a program megáll. Az éppen folyamatban lévő disztichon

eltűnését követően a képernyőn négy gomb válik láthatóvá. A + és – jelet viselő gombok mellett magyarázó szöveg

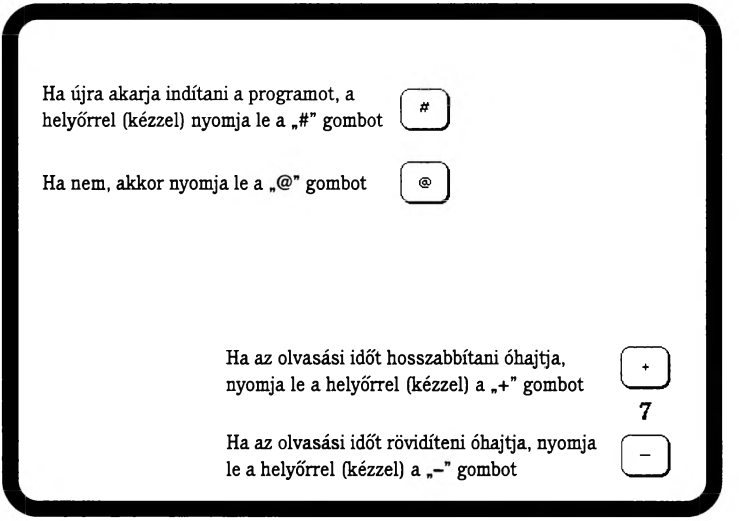

tudatja, hogy ezekkel az olvasás idejét lehet növelni meg csökkenteni. A két gomb közötti szám, mely a gombok nyomására nagyobbodik vagy kisebbedik, az olvasási idő mennyiségét jelzi. A felső térfélben elhelyezkedő gom-

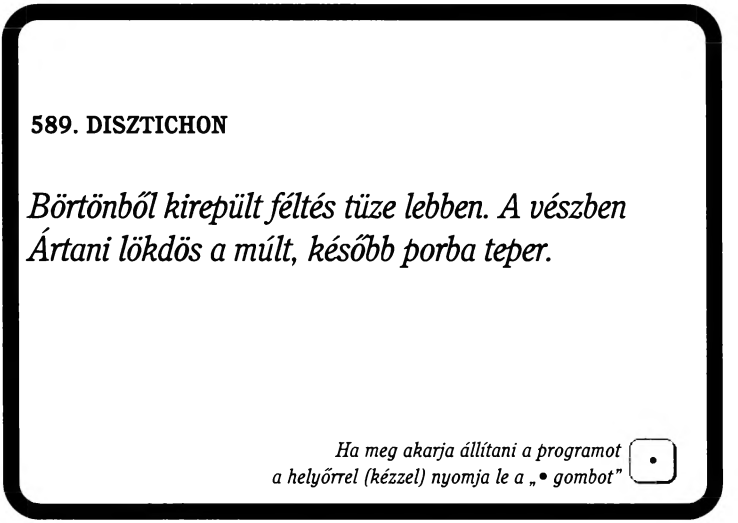

bokból az egyik (#) a disztichonokhoz való visszatérést, a kiírást idézi újfent elő, azaz mozgásba hozza a programot, a másik (@) a programból való végleges kilépésre szolgál.

A **Disztichon Alfa** működtetéséhez szükséges technikai tudnivalóknak ezennel a végére értünk, azonban meg kell említenünk még azt a tényt, hogy nincs olyan parancs beépítve a programba, amely a verseket nyomtatóra küldené, azaz kinyomatná papírra. Tudatosan nincs. Ennek a műnek a számítógép, azaz a képernyő a hordozója. Talán nincs is annyi papír a világon, amennyire a mű egésze ráférne! Valamivel több mint tizenhatbillió disztichont tárol a program, olyan végtelenül nagy mennyiséget, hogy „józan ésszel" szinte el sem lehet képzelni. Ha éreztetni akarnám, hogy mégis mekkora, mondjuk közve-

603. DISZTICHON

Náci beszéd büdösíti a versek szűzi derűjét.
Vagdalt szó-cafatok — durvák, magtalanok.

Ha meg akarja állítani a programot
a helyőrrel (kézzel) nyomja le a „• gombot" [•]

tett úton, például könyvekben kifejezve, akkor olyan számokat kellene mondanom, amilyeneket biológiai adottságaink véges volta miatt nem tudunk igazán érzékelni. Azt könnyű elképzelni, hogy egy könyvoldalra harminckilenc sort, azaz, címmel együtt, tizenhárom disztichont nyomtatunk. Azt is, hogy ilyen oldalakból kétszáz kitesz egy átla-

gos verseskönyvet. Könnyű kiszámítani, hogy ez a verseskönyv kétezer-hatszáz disztichont rejt lapjain. Tíz verseskönyv huszonhatezret, száz verseskönyv kétszázhatvanezret, ezer verseskönyv kétmillió-hatszázezret. Ezer verseskönyvet még el tudunk képzelni, könyvtárra gondolva tízezret is. Százezret már nehezebben. Egymilliónál viszont megáll a képzeletünk. Pedig egymillió verseskönyv csupán kétmilliárd-hatszázmillió disztichon befogadására alkalmas. Nos, a **Disztichon Alfa** néhány dekagrammos lemeze ennél hatezerszer többet rejt szerény külseje alatt — azaz hatmilliárd verseskönyv anyagát.

Tudom, egyik-másik disztichon kinyomtatását, leírását, ha akarnám sem tudnám megakadályozni. Nem vagyok az erőszakos rend híve, mégis, azt szeretném, ha generált disztichon csak kivételesen kerülne papírra: mutatóba, **idézetként**.

A képernyőn megjelenő disztichonok nagy részét én, a szerző, sem fogom soha látni. Ennek ellenére a **Disztichon Alfa** versgenerátor által életre keltett szövegek mindegyikéhez közöm van, a látatlanokhoz is, mert elidegeníthetetlenek tőlem: alkotójuk vagyok. Az olvasónak viszont külön fölhívom a figyelmét arra, hogy azt a disztichont, amit ő olvas a képernyőn, soha senki más nem fogja sem látni, sem olvasni. Azaz nélküle — olvasó nélkül — a vers soha nem öltött volna látható formát. Ennek következményeképpen elkerülhetetlen annak a felismerése, hogy ő, azaz ***az olvasó is részese a teremtő aktusnak***.

Most pedig tessék a lemezolvasóba csúsztatni a lemezt és kettőt koppintani a **Disztichon Alfa** ikonjára!

A számítógépes versgenerálásnak harmincegynéhány éves múltja van. Az elsőnek számontartott szerző, Theo Lutz, 1959-ben a stuttgarti műszaki főiskola számítógépén próbálkozott versgenerálással. A nagyon kezdetleges számítógép mindössze negyven szó befogadására volt alkalmas, azonban Lutz ráérzett a lehetőségre. Fölismerte, hogy a kombinatórikus verseknek a számítógép hihetetlen perspektívát nyújt. A gép a Lutz által betáplált szóanyag minden lehetséges variációját elkészítette. (Nem sokkal azelőtt, 57-ben jártam először Stuttgartban, Ausztriából Belgiumba menet. Két autóbusz szállította a menekültlágerből szabaduló, az ígéret földje felé igyekvő magyar diákokat. Beteg voltam és éhes. Stuttgartban az Üdvhadseregtől kaptunk reggelit. A számítógépről még hallani sem hallottam abban az időben — értelmi szegénységemnek, bizony, jól jött volna a szellemi üdvhadsereg reggelije is.) A Theo Lutz által kombinált szövegek érdeme elsősorban grammatikai épségükben rejlik. Carole Sperrin *Computers and creativity* című könyvében (Preager Publications, New York, 1974) ugyanebből az időből több német szerző számítógéppel kreált művét említi: Rul Gunzenhauser *Weinacht*-ját, Gerhard Stickel *Monte Carlo Texte*-jét, valamivel későbbről az angol Alan Sutclife *Spasmo* című multimédia művét, Margaret Masterman és Robert McKinnon haiku-generáló programját. Mérföldkőnek tekinthető Brion Gysinnek, a „Cut up" és a „Machine poetry" feltalálójának 1959-ben Ian Sommerville matematikus segítségével számítógépen permu-

tált világhírű műve is, az *I am that I am,* majd az 1961-re datált *Junk is no good baby* című verse.

1964-ben a kanadai Jean A. Baudot adja ki az első számítógépen generált verseskötetet *La machine à écrire — Az író gép* — címmel (Les éditions du jour. Montréal, 1964. 95 old.). A kötetben a versgenerálás hogyanja mellett néhány ismert szerző (Raymond Queneu, Gatien Lapointe, Jean-Louis Roux, Félix Leclerc) e témáról alkotott véleménye is olvasható. Röviddel megjelenése után Baudot könyve adja Pierre Morettinak, a Saltimbanques amatőr színtársulat tagjának azt az ötletet, hogy az 1967-es Világkiállításra tervezett abszurd színdarabjuk szövegét számítógépen generálják. Az *Équation pour un homme actuel — Egyenlet mai embernek* — című színdarab szövegét Jean A. Baudot -val közösen alkották meg: a kiinduló szavakat Pierre Moretti határozta meg, Jean A. Baudot foglalkozott a szöveggenerálással. A több ezer generált mondatból Moretti válogatta ki a színdarabhoz alkalmasnak vélteket. Az így kapott szövegen itt-ott javított, egy-egy mondatot átírt és az egészet az elképzelt darab logikája szerint rendezte. Az *Équation pour un homme actuel-t,* az első szöveggenerált színdarabot 1967. szeptember 4-én mutatták be a Pavillon de la jeunesse-ben a Québec-i fiatal színtársulatok fesztiválján. Hatszor játszották, a hatodik előadás után a színészeket — szeméremsértéssel vádolván őket — a montreáli erkölcsrendészet letartóztatta, a darabot betiltotta. A perköltségeket fedezendő, a későbbiekben a társulat a montreáli kikötőben, azaz a nem montreáli fennhatóságú vizeken lehorgonyzott uszály-színházban még egy hónapig játszotta. Külföldön egyszer mutatták be: Franciaországban, az 1968-as színházi fesztiválon Nancy-ban. (Archive Privée de la Bibliothèque Nationale du Québec; dosszié Saltimbanques, MSS-181.)

A számítógépen alkotott versek első antológiáját Richard W. Bailey szerkesztette, 1973-ban jelent meg

Computer Poems címmel (Protagonnising Press, Michigan, Egyesült Államok). A kötet 17 szerzője Angliát, Kanadát és az Egyesült Államokat képviseli. Az ismertebbek: Marie Borroff, Robert Gaskins, Louis T. Millic (akit egyik első számítógépes költőként tartanak számon), Edwin Morgan, John Morris, Archie Donald, Noreen Geend. Edwin Morgan már 1967-ben az Emett Williams szerkesztette *Konkrét költészet* antológiában (Something Else Press) is közölt egy 1963-ban számítógépen alkotott művet: a *jollymerry*-t.

Emmett Williams, a fluxus irányzat egyik kimagasló alakja 1965-ben már számítógép segítségével alkotta meg Dante születésének hétszázadik évfordulójára készített hommage-át, melyben az *Isteni színjáték*ban leggyakrabban használt szavakat (*occhi, mondo, terra, dio, maestro, ciel, mente, dolce, amor*) kombinálta, s hozott létre egy 213 soros litániát. 1966-ban újabb szöveggenerátort alkot, melynek az ötletet adó számítógép tiszteletére az IBM címet adja.

A hatvanas évek úttörői közt említhetjük még Rosemary West *Poetry Generator* című művét, valamint a svéd KVAL csoportból Svante Bodin *Transition to Majorana Space* című művét (1969), amelynek egy része számítógépen készült. Jackson Mac Low, amerikai költő, aki az ötvenes évek közepétől foglalkozik a véletlen szerkezetekkel szintén korán, már a hatvanas évek elején segítségül hívja a számítógépet.

A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején a Raymond Queneau és François Le Lyonnais által alapított francia OULIPO csoport szürte össze a levet a számítógéppel. Az *Oulipo* első kiáltványában már azt olvassuk, hogy „Mindazt, amit bizonyos írók írásmódjukba már beolvasztottak, tehetséggel (netán zseniálisan), de egyesek csak alkalomszerűen (új szavak kovácsolása), mások különös

adottságuk révén (szójáték), megint mások nagy nyomatékkal, de mindig egy irányban (lettristák), az *Ouvroir de Littérature Potentielle* (a Potenciális Irodalom Munkáldája) rendszeresen és tudományosan akarja művelni, és szükség esetén az *információt feldolgozó gépek* segítségét is igénybe veszi." (Kiemelés tőlem.)

Az *Oulipo* csoport, amelynek jeles, nemzetközileg is becsült tagjai közül Raymond Queneau, Italo Calvino, Georges Perec, Jacques Roubaud, Michèle Métail és Harry Mathews nevére hívom fel a figyelmet — a hetvenes évek elejétől foglalkozott behatóbban a számítógéppel. Elsőnek Raymond Queneau *Százezer milliárd költeményé*t vitték számítógépre; a programot az 1975-ös brüsszeli Europalia nemzetközi kiállításon mutatták be.

A hetvenes évek elején alakult a — szintén francia — *Alamo* irodalmi kutatócsoport, melynek tagjai (legismertebbek: Jean-Pierre Balpe, Pierre Lusson, Jacques Roubaud) matematikailag jól felkészült programozók és irodalmilag is megbecsült alkotók. Munkáik végterméke többnyire hagyományos formában, statikusan, papíron jelenik meg, s ez a tény behatárolja kutatási területüket.

Jean-Pierre Balpe, a természetes nyelven generálható irodalmi orientációjú szövegek specialistája, több sikeres mű szerzője. Egyik legismertebb művének, a *1536 petits contes parfois tristes ou pervers*-nek (1536 néha szomorú, néha perverz mese) 620, egymástól teljesen elütő szerkezeti struktúra és több ezer számítógépbe táplált szó a kiindulási alapja. A könyvében közölt 1536 változatot a több milliárd (10 a 45. hatványon) lehetőségből véletlenszerűen kijátszott mesék közül válogatta ki. *Poèmes d'amour* (Szerelmes versek) című programja rövidebb-hosszabb (végtelen hosszú?) szerelmes litániákat generál.

Jacques Roubaud programozóként is zsonglőrje a számítógépnek, számos irodalmi „szoft" megalkotása szárad a lelkén. Legismertebb az *Alexandrins artificiels*

(Műalexandrinusok) című munkája. Ezzel a programmal, miután klasszikus szerzők műveiből több ezer szót táplált be a számítógépbe, mérhetetlen mennyiségű hibátlan alexandrinust tud „gyártani", ezek azonban nem állnak össze művé. Hasonló módszerrel működnek, de korra és szerzőre utaló (utánzó, plagizáló) alexandrinusokat „írnak" a Pierre Lussonnal és Paul Braffort-ral közösen alkotott *Rimbaudelaire* és a *Mallarm* című versgenerátorok.

A nyolcvanas évek közepétől a számítógépen generált irodalmi művekben a *látható nyelv* is szerephez jut. Jelenlegi ismereteink szerint az első számítógépen generált dinamikus képvers a párizsi Georges Pompidou Központban volt látható 1985 júniusában. Ennek a műnek — szerzője lévén — *„Les très riches heures de l'ordinateur, nº 1"* címet adtam, ezt követte a kalocsai Magyar Műhely találkozón 1985 augusztusában bemutatott első magyar nyelvű dinamikus képversem: a *„Vendégszövegek számítógépen, 1"*.

Az első irodalmi folyóirat, az **alire,** amelyik csak számítógépen generált műveket közöl, 1989 januárjában látott napvilágot Franciaországban. Alapítói és mindmáig szerkesztői: Philippe Bootz, Jean-Marie Dutey, Frédéric deVelay, Claude Maillard, Papp Tibor. Az évente kétszer megjelenő folyóirat mágneses lemezeken közvetíti a számítógépen generálható szöveges vagy dinamikus verseket, képverseket. 1990 óta több — *csak számítógépen konzultálható* — irodalmi folyóirat indult, ezek közül említsük meg a Jean-Pierre Balpe szerkesztette **Caos** című kiadványt.

Az első magyar kreatív célzatú szöveggenerátort Tubák Csaba készítette 1979-ben, melyet *Elektronikus játék és segédeszköz íróembereknek* címmel mutatott be a Magyar Műhely Hadersdorf-i találkozóján.

A szöveggenerálás ötletét Bujdosó Alpár térben elmozduló, szabadon variálható szövegeiből merítette:

„hogyan lehetne számítógép segítségével a kézi variálást (eltolás, csúsztatás stb.) gépi úton tökéletesíteni." Elgondolását egy Phillips számítógépen megalkotott programmal valósította meg.

Fő kellékei a következők voltak:

— *szó-tár*, amelyben 12 000 szót rögzített;

— véletlent előidéző programrészlet;

— a kezelő utasításai (az a lehetőség, hogy egy-egy szöveggenerálási folyamat szemantikai és grammatikai változóit a kezelő előre rögzíthette);

— a főprogram, amely magában foglalta a mondatképleteket, a ragok táblázatát és azon szabályok összességét, amelyek a szöveggenerálás megvalósításához szükségesek voltak.

Egyik generált mondata így szól: „ÚGYNEVEZETT UDVARIASRÓL AZ ORSZÁGHÁZ ORDÍT OMLADÉKOS OLDALT." Egy másik, alliterációs megkötéssel generált szövege a következőképpen hangzik: „ÁLLAPOTOS ÁLCÁNÁL AZ AZONOS APELLÁL ANGYALI AMERIKAIT."

A példákból látható, hogy Tubák Csaba szöveggenerátora a szürrealisták „automatikus írására" emlékeztető mondatokat formál, amelyeknek irodalmi értékük, versbeli felhasználásuk nem a generált mondatok nyelvi kompetenciájától, hanem a költő irodalomszemléletétől függ.

Tubák Csaba konklúziója a Műhely-találkozók szellemét tükrözi: „Egy bizonyos: a kreatív tényező jelen van szöveggenerátorunkban: amikor már ismert elemeket (szavakat, színeket, hangokat) szokatlan, újszerű összefüggésbe állít, s a »fogyasztót« akár negatív, akár pozitív reagálásra kényszeríti."

Az eddigiekből kitűnik, hogy a számítógépen generált irodalmi programok két csoportba oszthatók: az egyikbe kerülnek azok, amelyek csupán irodalmi nyers-

anyagot (mint pl. Tubak Csaba *Szoveggenerator*a) vagy olyan félkész árut (pl. Jacques Roubaud *Alexandrins artificiels*-je) termelnek, amelyek soha nem elégítik ki az irodalmi mű ismérveit, s szerzőik nem is ilyen céllal hozták létre programjukat; a másik csoportba kerülnek azok a programok, amelyeket azzal a szándékkal készített szerzőjük, hogy teljes jogú irodalmi műveket generáljanak — egyesek kivétel nélkül, minden esetben (Queneau szonett-csokra, Disztichon Alfa stb.), mások csak alkalomszerűen.

Disztichon Alfa programját azzal a szándékkal alkottam meg, hogy minden esetben (kivétel nélkül minden esetben) teljes jogú, általam elfogadható, sőt, irodalmi ízlésemet minden szempontból kielégítő, mai mércével mérve értékesnek minősíthető és esztétikailag korunknak megfelelő verset generáljon.

A versgenerálással a költő munkájának, alkotói tevékenységének a menetrendje felborult. Nem a fejében lévő szó-halmazból, szó-lekvárból, szó-lápból buggyan föl, bontakozik ki, szilárdul meg a vers egy-egy darabja, s rakódik le a papírra a már ott lévők mellé, nem fortyog a fejében órákig, esetleg napokig egy sejtelmes, egyszercsak váratlanul kimondható, azaz leírható verssor. A költők ezt tartották, tartják (?) természetesnek. A generált versek születésének is van, kell hogy legyen egy olyan origója, amikor a költőnek a fejéből kipattan az első cafat, amelyik már része, tartozéka egy leendő versnek.

A **Disztichon Alfá**t illetően, azaz az én esetemben is egy adott pillanatban kisült, pontosan mikor, azt nem tudom, hogy nem egyetlen disztichont, hogy nem **azt** a disztichont akartam megírni, kisült, hogy **az** a disztichon ami a fejemben van, **az** a disztichon amit leírok, csak a kezdete valaminek. Kezdete, mert ellenállhatatlanul hatalmába kerített az a bizonyosság, hogy azt a disztichont, amelyik a fejemben volt, amelyiket talán le is írtam, tovább kell folytatnom, ki kell egészítenem, részleteit variálnom kell. Ma már nem tudnám megmondani, hogy melyik disz-

tichon volt ez a mérgező csíra, de azt igen, hogy fejetetejére állt a világ, a költő világa, mert kisült, hogy egy szót egy másikkal behelyettesítve ugyanolyan súlyos (jó, szép, tetszetős) disztichonom lesz, mint volt annakelőtte. Amikor választani lehet a két egymást helyettesítő szó között, amikor az egyik jobban ül az adott sorban, mint a másik, akkor egyszerű a helyzet: a jobbik marad, a rosszabbik megy a szemétkosárba. Ha a disztichon szerkezetében egy adott helyre két változatom van, azaz két szavam, miért ne lehetne ugyanarra a helyre egy harmadik, esetleg egy negyedik változatom, vagy még annál sokkal több is. S ha a szerkezet egyik helyére érvényes a behelyettesíthetőség, miért ne lenne érvényes egy másikra is.

Ha valaki ezzel a változatokat kirakó gondolattal megbékél, ha a behelyettesíthetőséget elfogadja, akkor jó úton jár ahhoz, hogy megértse, mi a számítógépes versgenerálás lényege.

Nos, ezek után következik az a kérdés: hogyan működik a versgenerátor? A legegyszerűbb megfogalmazás szerint: egy versformát kielégítő üres mondatszerkezetet valós szavakkal tölt ki. Minél több szóváltozatom van a mondatszerkezet egy-egy elemére, annál több valódi mondat generálására képes a programom.

Nézzünk egy példát. Egy hexametert kielégítő mondatszerkezet (körülírva):

1) valami (negatív konnotációjú) — egy daktilus lábat és egy hosszú szótagot kitöltő szó;

például: **káromlás, ocsmányság, szórohadék** stb.;

2) megbélyegzi (negatív konnotációjú) + határozott névelő — a hexameter második daktilusának két rövid helyét és a harmadik daktilus egészét tölti ki;

például: **mocskolja a, büdösíti a, feketíti a** stb.;

3) valaminek (pozitív konnotáció) — a negyedik daktilust tölti ki;

például: **könyvtár, strófák, szentek** stb.;

4) jelző (pozitív konnotáció) — az ötödik daktilusból egy hosszú és egy rövid szótagot foglal el;

például: **drága, tiszta, szűzi** stb.;

5) valamijét — az ötödik daktikus utolsó rövid szótagját és a hatodik láb két hosszú szótagját tölti ki.

például: **ruháját, derűjét, csodáját** stb.

A mondatszerkezet öt elemét három-három változattal tölthetjük ki. A kombinálható változatok összessége kétszáznegyvenhárom hexametert ad.

Ocsmányság mocskolja a strófák tiszta csodáját.
Szórohadék büdösíti a könyvtár drága derűjét.
Káromlás feketíti a szentek szűzi ruháját.
Ocsmányság büdösíti a szentek tiszta derűjét.
Szórohadék feketíti a strófák drága ruháját.
stb., stb.

A **Disztichon Alfá**hoz huszonnégy üres, szavakkal kitöltetlen disztichon-szerkezetet alkottam meg. Szerkezeten, amikor versgenerálásról beszélek, a mondatszerkezetet értem, mert a verstani szerkezet adott. A szerkezetbe illesztendő, egymással fölcserélhető szavakat, azaz a szószedet egyedeit úgy válogattam ki, hogy az adott szerkezetben a verstani követelményeket kielégítsék.

A versgenerátor működését a 26-27. oldalon látható ábrák szemléltetik.

Amikor működésbe lép a program, véletlenszerűen kiválaszt egy „üres" disztichon-típust. Ettől a választástól függően a továbbiakban a program a szószedet azon szavaira érzékeny csupán, amelyek kielégítik a kérdéses típus követelményeit. Minden típusnak bizonyos számú kitöltendő helye van: hat, hét, nyolc, kilenc, tíz... Minden kitöltendő helyre a szószedetben x számú szóváltozat található (minimum tíz, de előfordul kétszáznál több is). A program sorra veszi az adott disztichon-típus helyeit s véletlenszerűen választott szavakkal mindegyiket kitölti. Az

A versgenerálás sémája.

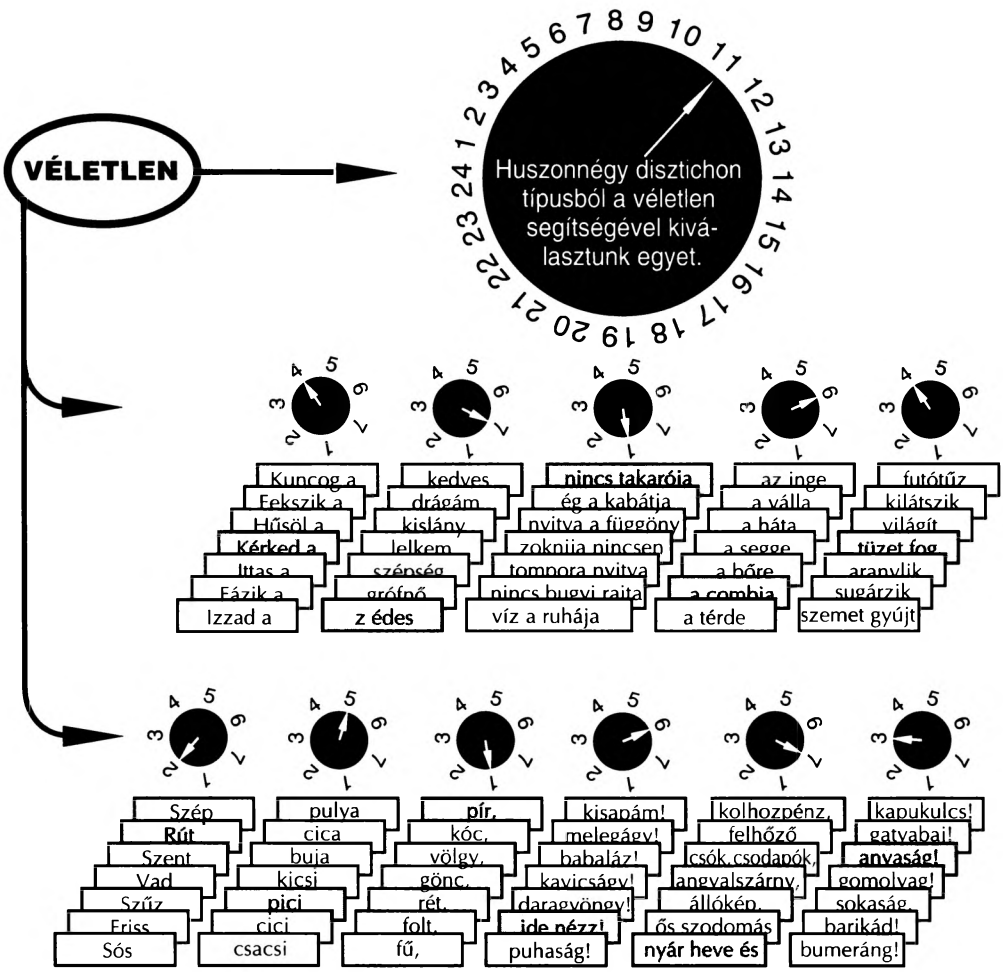

Kérked az édes, nincs takarója, a combja tüzet fog.
Rút pici pír, ide nézz! nyár heve és anyaság!

Az itt feltüntetett anyag variációs lehetőségeinek a száma = 7^{11}
(hét a tizenegyedik hatványon), azaz 1.977.326.743.

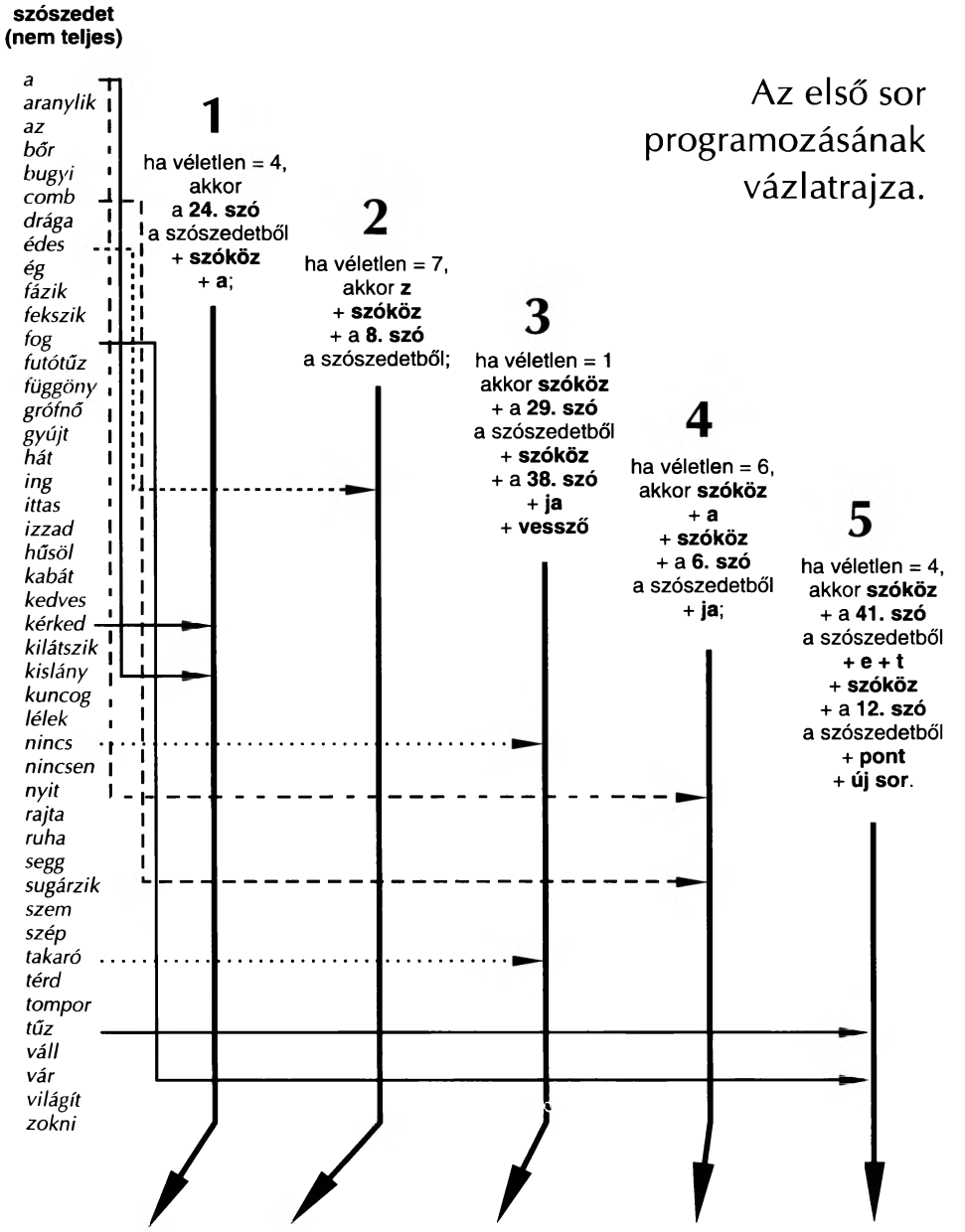

Az első sor programozásának vázlatrajza.

Kérked az édes, nincs takarója, a combja tüzet fog.

eredményt kiírja a képernyőre. Bizonyos idő után a program letörli a képernyőt, s a versgenerálás műveletét újrakezdi.

Egy-egy természetes nyelv olyan hatalmas és szinte beláthatatlan szerkezet, amit egyelőre senkinek sem sikerült semmilyen algoritmussal igába fogni, azaz nem sikerült számítógépes programba foglalni összes nyelvtani és hangtani szabályát és törvényét, valamint a szabályok és törvények ellenében született kivételeket, amelyek a nyelv tökéletes működéséhez szükségesek.

Nevezzük a nyelvi összefüggéseket megvalósító szerkezetet, a szófecnikből értelmes mondatokat gyártó gépet nyelvtannak, s tételezzük föl, hogy ebből minden normális felépítésű felnőtt ember agya raktáron tart egy „majdnem" hibátlan példányt. A programozó előtt azonban a nyelvtan átláthatatlan rendszerként lebeg. Részleteiben tökéltesen kiismerhető, megfogható, programozható, sőt, a programozott részletek nagyobbíthatók, egymáshoz igazíthatók, összeadhatók, de az így megvalósított eredmény csenevész halmaz lesz, azaz véges mennyiség a teljes nyelvtan végtelenjéhez képest.

Amikor kimondottan irodalmi szándékú, azaz elfogadható irodalmi mű megalkotására törekszik egy program, akkor „az automatikus szöveg-generálás nem azt jelenti, hogy uralni kell mindent, ami a nyelvben algoritmizálható. (...) Egy adott szövegtípushoz csak a nyelvtan teljességének egy aránylag kicsi, szabályokba foglalható részére van szükség" írja Jean-Pierre Balpe *Initiation à la génération de textes en langue naturelle* (Bevezetés a természetes nyelven történő szöveggenerálásba) című könyvében. Azaz egy irodalmi mű megalkotásakor az író a nyelvtan teljes tárából csak azokat a törvényeket működteti, amelyek műve megírásához szükségesek. Egyikben kevesebbet, a másikban többet, a harmadikban sokkal többet vagy sokkal kevesebbet. A versben alkalmazott törvé-

nyek részei az egész nyelvtannak: annak, amit a költő fejében majdnem hibátlan példányként elraktározottnak feltételezünk s ezen keresztül vagy ezzel együtt, a teljes magyar nyelvtannak.

Egy jó vers elolvasása után, nem hiszem, hogy valaki is olyasmit forgatna a fejében, hogy „jó, jó, a költő a vers minden fordulatában, minden részletében hibátlanul sőt, elegánsan alkalmazza a nyelvtant, de mindeme nyelvtani zsonglörkedése elenyészően csekély teljesítmény ahhoz viszonyítva, amire a magyar nyelv teljes grammatikája képes". Nem hiszem, mert a vers nyelvtanában a nyelv egészének a működéséhez szükséges rendszert látjuk. A jó versben benne lüktet a nyelv teljessége. A vers nyelvtana ablak a végtelenbe, a nyelvtani szabályok végtelen szövevényére. Részese az egésznek, de ugyanakkor egyedi is, azaz elkülöníthető. Más szóval: a vers nyelvét működtető szabályok összességét felfoghatjuk úgy is, mint a vers önállósítható nyelvtanát. Nos, a versgenerátorral kacérkodó költőnek, amikor belekezd a programozásba, ez az önállósított szabályegyüttes lesz nyelvtani kiindulópontja. Ahány vers, annyi önállósítható nyelvtan. Két versnek két, háromnak három, négynek négy önállósítható, egymástól különböző nyelvtana van. Ha összehasonlítjuk négy vers önállósított nyelvtanának elemeit, kiderül, hogy bizonyos elemek kettőben, háromban, esetleg mind a négyben megtalálhatók. Ha a versek önállósított nyelvtanát összevonjuk, a négyből egy önállósított nyelvtan lesz, melyben minden elem, természetesen, csak egyszer szerepel. Erről a négy versre vonatkozó önállósított nyelvtanról ugyanazt elmondhatjuk, mint amit az egyre vonatkozóról mondtunk: ablak a végtelenbe, de ez is véges mennyiség a teljes nyelvtan végtelenjéhez képest.

Az elmondottakból következik, hogy egy programban, amely megadott mennyiségű szóból verset generál, annyi nyelvtani szabályra van szükség (se többre, se kevesebbre), amennyi az összes generálható változatot

hibátlanul megformálja. Ezt a szükséges szabály-mennyiséget nevezi a szakirodalom **szegény nyelvtan**nak. Vagyis a **szegény nyelvtan** a nyelvtani kötelezettségeknek, törvényeknek, szabályoknak az az együttese, amely egy véges művet (azaz terjedelmileg beláthatót) hibátlanul működtet. (A versgenerátorral létrehozott variánsok összességét egyetlen műnek tekintjük, vagyis terjedelmileg végesnek, még akkor is, ha a variánsok száma billiókra rúg.) Mint láttuk fentebb: minden egyes irodalmi műben a benne fellelhető nyelvtani szabályok összessége képezi az adott vers nyelvtanát, ami mindazonáltal nem egyenlő a nyelvtan teljességével — a **szegény nyelvtan** erre a nagyságrendi különbségre utal. A *szegény*nek ez esetben nincs pejoratív kicsengése. Nem azt jelenti, hogy az adott verset működtető nyelvtani szabályok csokra rossz, foghíjas, tökéletlen, hanem azt, hogy az adott műben a nyelvtanból — a teljességhez képest — eme kevésnek tűnő mennyiség is tökéletesen elég a nyelv hibátlan működtetéséhez. Babits Mihály ***Itália*** című szonettjében a nyelvtani szabályok mennyisége elenyészően csekély a magyar nyelvtan teljességéhez képest, de ez a tény nem befolyásolja sem a vers nyelvi szépségét, sem poétikai erejét, sem irodalmi értékét. Ugyanez elmondható Tamkó Sirató Károly ***„Egy üres karosszék"*** című verséről, Bujdosó Alpár ***„1 és 2 között az Erzsébet-hídon"*** című művéről vagy Nagy Pál videón látható **kép-szövegeiről**.

A számítógépen futó irodalmi mű elkészítésének két útja ismeretes: az egyiken előre elkészített program (szoftver) segítségét veszi igénybe az alkotó, a másikon valamilyen számítógépes nyelvet használ fel programjának megírásához.

A szoftverrel készített irodalmi mű az előre legyártott program által létrehozható számtalan grafikai- és mozgásvariációból kiválasztott, esetleg digitalizált képekkel is kiegészített dinamikus részletek rendszere. A mű a szoftver „eredménye", *a* **szoftver** viszont **független a műtől**.

A számítógépes nyelvet használó programozó világa egészen más világ. Ebben az univerzumban semmi nincs előre legyártva, mindent az alkotónak kell elképzelnie. Térben és időben. Utasításokat és parancsokat kell az adott programnyelven megfogalmaznia, olyanokat, amelyek maradéktalanul megvalósítják elképzelését, azaz létrehozzák a művet.

A szakmán belül primitív és fejlett nyelvekről beszélnek. A primitív programnyelv (például a gépnyelv) szintaxisa nagyon egyszerű, de a legkomplikáltabb problémák megoldására is alkalmas, azonban nagyon munkaigényes. Előnye még, hogy az összes többi nyelvnél tízszer-százszor gyorsabban futtatja a programot. A fejlettnek nevezett programnyelvek (Pascal, Basic stb.) hétköznapi szavakat használnak fel a parancsok és az utasítások megtételére, s mivel a gép kénytelen minden parancsot, minden utasítást gépnyelvre lefordítani, a fejlett nyelven írott program az előbbinél lényegesen lassúbb lesz.

Szerencsés esetben a nyelvi anyag és a program együtt születik, egymásba fonódva, egymást serkentve áll össze művé. A programozással kreált mű az alkotás folyamán létrehozott programnak egyetlen megvalósulási lehetősége. A program futtatása (működtetése) életet ad az adott műnek, de más művet nem tud életre kelteni, azaz más mű futtatására — és egyáltalán, semmi másra — nem alkalmas. **Mű és program elválaszthatatlanok**. Program nélkül nincs mű, de mű nélkül a program sem létezik.

A szoftverek általában drágák, azonban kezelésük könnyen elsajátítható, eredményük látványos, de eszköztárukból hol a kombinatorika, hol az aleatória, hol a megszakítás lehetősége hiányzik. A programozás egyetlen hátránya, hogy meg kell tanulni, az inaséveket nem lehet kikerülni, igaz viszont, hogy a hozzávalók nem kerülnek sokba, az anyagi megterhelés írónak is elviselhető.

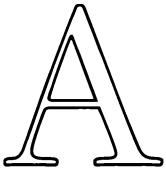

Disztichon Alfa programjának megírásához a *HyperTalk* programnyelvet használtam. A program működését egymással összefüggő szabályok, azaz *algoritmus* irányítja. Az algoritmus egy rendezett halmazra vonatkozó szabályok sorozata, amelyek meghatározott rendben követik egymást. A számítógépen generált irodalmi művek esetében az algoritmus nem más, mint a nyelvi és az esztétikai szerkezet működési elvének formalizálása.

Az irodalmi művet generáló algoritmusnak két féltekéje van. Az egyik a nyelvi struktúra működését formalizálja — ez a struktúra „gyártja" a szöveget a számítógépben felhalmozott szavak és a számítógépbe betáplált szabályok kombinálásával. A másik az esztétikai szerkezet kielégítésére felügyel.

A nyelvi, azaz a grammatikai megformálás mechanizmusáról képet alkothattunk az előző oldalakon elmondottakból. Az esztétikai szerkezetnek is van nyelvi, és van verstani vetülete. A nyelvi vetület a mondandó megformálásának költőiségében, szóhasználatában, stilisztikai fordulataiban, képi felépítésében keresendő. Eme vetületet a huszonnégy disztichon-szerkezet üres helyeihez rendelt szavak kiválasztása, jelzős- birtokos- stb. kapcsolatok megformálása teremti meg. Az esztétikai szerkezet verstanra vonatkozó tartománya viszont azt biztosítja, hogy a generált vers formailag megfelel a disztichon ismérveinek. Eme tartománynak az üres disztichon-szerkezetek a legfontosabb tartozékai — minden üres szerkezet beton-

kemény öntőformája egy formailag pontosan megszerkesztett disztichon-típusnak. Tudjuk, hogy a disztichon, ez a Négyesy László szerint *alanyi érzések kifejezésére* alkalmas „kétsoros vers" kétezernyolcszáz éve szerepel a költők eszköztárában. A görögöknél főleg az epigramma és az elégia ruhája volt, azonban a modern költészetben kötetlenül csaponghat a közéleti elmélkedéstől a szavakkal való pajzánkodásig (József Attila: *Egy spanyol földműves sírverse*, Weöres Sándor: *Fairy-Spring*/VI. stb.). A **Disztichon Alfa** darabjai korunk költői kórusának kötetlenebb hangjaira rezonálnak, már a mű alcíme kimondja, hogy a generált versek enyhén abszurd vagy pornográf alkotások.

A disztichon időmértékes, kétsoros vers, melynek első sorát egy hexameter, a másodikat egy pentameter alkotja. A hexameter „Hatmértékű Vers" — mondja 1789-ben Földi János *A versírásról* című munkájában — melynek „négy első lábai különbség nélkül lehetnek Görgő vagy Hosszú lábak, az 5-ik mindekor Görgő, a' 6-ik hosszú láb." Mai szavakkal kifejezve: a hexameter hat lábból álló sor, az első négyben tetszés szerint váltakozhat daktilus és spondeus, az ötödik láb nem lehet csak daktilus, a hatodik spondeus vagy trocheus. A klasszikus hexameterben a rövid és hosszú szótagok szabályos váltakozásán kívül fontos kelléke a ritmusnak a sormetszet. A homéroszi hexameterben a sormetszet leggyakoribb formája a penthémimerész (a harmadik láb hosszú szótagja utáni vágás), a klasszikus magyar hexameterek még igazodnak hozzá, de „a hexameter metszeteire a modern magyar költészet nem fordít gondot, ezek nálunk ma már általában nem ritmustényezők, hanem véletlenszerűen felbukkanó szövégek csupán". (Szepes Erika—Szerdahelyi István: Verstan. Gondolat Kiadó, Bp. 1981. 216. o.) Mindazonáltal, a **Disztichon Alfa** darabjaiban a sormetszet-típusokból több is megtalálható: az összes generálható disztichon 40 %-ban a metszet *penthémimerész*, két vagy három szerkezetben a sormetszet a harmadik láb második szótagja után

esik, azaz *harmadtrocheikus*, két szerkezetben a metszés a negyedik láb első szótagja után helyezkedik el, azaz *hephthémimerész*, két disztichon típusban pedig a negyedik láb után van a vágás, ezt nevezik *bukolikus dierézisnek*, három szerkezetben a metszés a második láb első szótagja után található, azaz *trithémimerész* stb. Itt kell megjegyeznem, hogy két szerkezetben a hexameter vége nem esik egybe a gondolat lezárásával, ezekben a mondandó áthajlik (enjambement) a pentameterbe. A disztichon második sora, a pentameter, felfogható két félsornak, mindkét félsorban két daktilust és/vagy spondeust egy csonka láb követ, mely összesen egy (hosszú vagy rövid) szótagból áll. Ma többnyire azt tekintik szabályosnak a szakírók, ha a két teljes lábból legalább az egyik daktilus. Ennek a minimális követelménynek a **Disztichon Alfa** üres szerkezetei, melyek a generált versek formáját szavatolják, maradék nélkül eleget tesznek.

Jeleztem már a könyv elején, hogy a mágneses lemezre rögzített program olyan nagy mennyiségű disztichon generálására képes, amit emberi ésszel nehéz felfogni. Például tizenöt másodperces sebességgel olvasva a disztichonkat, nyolcmillió évet kellene (evést, ivást, alvást és minden egyéb hétköznapi élvezetet nélkülözve) elüldögélnünk a képernyő előtt, hogy a **Disztichon Alfa** minden generálható versével találkozzunk. Rögtön felmerül a kérdés, hogy ennek a mérhetetlen mennyiségnek a tudatában, azaz a **Disztichon Alfa** után, lehet-e még magyarul disztichont írni. Tizenhatbillió ugyanis, feltételezhetően, olyan nagy mennyiség, hogy abban minden lehetőség, amit a magyar nyelv disztichon írásra fölkínál, bizonyára benne foglaltatik, s ha igen, azaz ha egyszer valaki a kérdéses disztichonokat már megalkotta, akkor további erőlködésnek helye nincs.

Nos, a nagy számok ellenére — bármennyire furcsának tűnik —, a **Disztichon Alfa** össztermése nem

foglal el egy porszemnyinél több helyet a magyar disztichonok tárházában. Nyelvünkben a disztichon-formálásnak olyan határtalan a lehetősége, olyannyira nagy, hogy már-már a végtelennel egyenlő, s ehhez viszonyítva minden véges mennyiség elmondhatatlanul kicsi. Tizenhatbillió levonása után a végtelenben még annyi hely marad újabb disztichonok megalkotására, mintha csak egyetlen egyet vettünk volna el belőle. Ennek a felismerése számomra is reveláció volt. Bárki nyugodtan írhat ezután is disztichonokat! Végtelenül kicsi, azaz a gyakorlatban semmi esélye nincs arra, hogy a **Disztichon Alfa** valamelyik darabját megismételje.

A számítógépen generált versek látszólag klasszikus irodalmi alkotások, műfajilag elemezhetők, összevethetők hasonnemű, korábbi művekkel. De csak látszólag! Ha magát a művet, a **Disztichon Alfá**t definiálni akarjuk, egyre-másra kisiklik kezünk közül. A megszokott környezetre támaszkodva nehezen (vagy egyáltalán nem) vesszük észre a mű fogalmában a szellemi és fizikai valóság elkülöníthetőségét, kölcsönös viszonyát, egyiknek vagy másiknak kivételes szerepét és ontológiai súlyát. A mű léte az evidenciából kérdéssé lényegül át: a mű mibenléte kérdésévé.

Hol a mű? Mi a mű?

A jelenlegi adottságokat figyelembe véve a művek tartóját, azaz „testét" keresve három különböző természetű anyagi minőséget különböztethetünk meg. Kultúránkból, mindennapi gyakorlatunkból, szokásainkból következően a legkönnyebben megközelíthető a látható, a megfogható, *az érzékszerveinkkel letapogatható*: a papír. Évszázados hagyományokra visszatekintő irodalmi világunkban ez a természetes anyagi formája pl. egy szonettnek. A másik, érzékszerveinkkel csak nagyjából — közvetve — megközelíthető: *a mágneses tartón tárolt anyagi valóság*. Ebben az esetben csak a tartó testét érzékeljük, amit és ahogyan

a tartó tárol, azt nem (előfordul, hogy a tartó nagyságából következtetni tudunk a mű időtartamára); a tárolt anyagot csak közvetítő berendezés (magnetofon, képmagnó stb.) segítségével ismerhetjük meg. A harmadik: a számítógép élő memóriájába betáplált és működő *program*, amelyet sem nem látunk, sem nem tapogathatunk le s amelynek valóságáról csak áttételesen szerzünk tudomást.

Az irodalmi célzatú szöveg- és versgenerátor-programok léte alapjaiban rendíti meg az irodalmi művekkel kapcsolatos fogalmi világunkat. Pusztán azért, mert vannak, mert működnek, egy csomó olyan dolog felülvizsgálatra szorul, amit eddig magától értetődőnek, egyszerű ténynek tekintettünk. E programok ismeretében hogyan határozzuk meg a mű mibenlétét? Mit tekintsünk műnek?

A **Disztichon Alfa** adottságait elemezve első kérdés, amit föl kell tennünk: *önálló műként kezeljünk-e egy disztichont, amit papírra kinyomtatunk?* Ha igen, akkor elfogadjuk-e, hogy minden papírra nyomtatott disztichon önálló mű, azaz, a **Disztichon Alfá**t illetően, a művek száma a kinyomtatott disztichonok számával egyenlő? Ebből az következik, hogy a **Disztichon Alfa** szerzője — ha akarja — naponta 11520 disztichonnal növelheti műveinek számát (percenként nyolccal — ennyire képes a nyomtató —, vagyis naponta: 24 x 480 = 11520 disztichonnal).

Második kérdés: önálló műnek tekinthetjük-e a képernyőn megjelenő disztichont? — azt a disztichont, amelyik húsz-harminc másodpercig látható, azonban a képernyő törlése után örökre eltűnik, s éppen ezért leírt formája soha nem lesz? Ha igen, hány művet tulajdoníthatunk a szerzőnek? Hogy ezt megtudjuk, össze kell adnunk a **Disztichon Alfa** programmal generált versek számát (ne feledjük el, minden eladott mágneses lemezen két versgenerátor található, és számolnunk kell a kereskedelmet megkerülő másolatokal is). Az eredmény csak pillanatfelvétel lehet — ugyanis valahányszor működésbe lép

az ezeregynéhány programból valamelyik, a generált művek száma eggyel, kettővel, ... tízzel növekedni fog.

Ugyanez a probléma-típus más megközelítésben: ha önálló műnek tekintjük a papírra nyomtatott disztichont, akkor a képernyőn olvashatót is annak kell tekintenünk, ugyanis különbség csak a tartó milyenségében észlelhető, a poétikai adottságok változatlanok. Ha a képernyőn általunk olvasott disztichont műnek tekintjük, akkor viszont el kell fogadnunk, hogy azok, amelyeket mi nem látunk, de mások elolvasnak, azok is a szerző teljes értékű disztichonjai, azaz művek? Ha igen, ebből logikusan az következik, hogy a programmal létrehozható disztichonok mindegyike önálló mű. Hangsúlyozom: minden létrehozható disztichon! Vagyis **Disztichon Alfa** = tizenhatbillió disztichonnal, azaz tizenhatbillió művel. Itt van a kutya elásva! Az irodalom — jelen esetben a magyar irodalom — világában ez a feltételezés logikai és etikai lehetetlenség. Etikailag elfogadhatatlan, hogy számszerűleg több művet tulajdonítsunk egy adott pillanatban bárki szerzőnek, mint amennyit a magyar irodalom összessége eladdig produkált. Logikailag az a buktató, hogy abból, hogy a generált versek önálló művek, nem következik egyenesen az, hogy a **Disztichon Alfa** — teljességében, versgeneráló programjával és adatbázisával egyetemben — maga is mű vagy maga a mű.

A fentiekben már benne rejlik, de érdemes néhány kérdést még külön is megfogalmaznunk. A mű láthatósága, hallhatósága elengedhetetlen feltétele-e önnön létezésének — avagy léte virtuálisnak is elképzelhető-e? Ha igen, hogyan, milyen eszközökkel közelíthető meg a mű valósága? Ha igen, merre keresendők a mű anyagi és esztétikai határai?

A számítógépes nyelven megírt programot a mű elidegeníthetetlen részének kell-e tekintenünk? A program tevékenységének azok az elemei, amelyek például a vélet-

len előidézését, majd ennek alapján a szószedetből a szavak kiválasztását hivatottak elvégezni, hozzátartoznak-e az irodalmi műhöz? Ha igen, akkor feltételezhetjük-e ugyanezt azokról a program-elemekről is, amelyek minden lefutott disztichon után letörlik a képernyőt?

A kérdésekre adandó válasz nem odázható el az idők végezetéig. Az irodalomnak — egyéb bajai mellett — a számítógépen automatikusan generált művek mibenlétének meghatározásával is előbb-utóbb meg kell birkóznia. A válaszadás lehetőségébe vetett hitem bizonyságaként fektetem papírra, hogy a **Disztichon Alfa** címet viselő irodalmi alkotást meggyőződésem szerint nem a könyv testesíti meg, nem ez a könyv, amiből ezeket a sorokat olvasod, kedves olvasó, hanem a mágneses lemez! El kell fogadnunk, magyar világunkban talán először, hogy a könyv, hic et nunc, csak mellékszereplője a költői műnek.

IDÉZETEK...

7313. DISZTICHON

Atléták által szólt akkor néked Iluskád.
S várnagyok oly gyönyörű félszét hozta fiad.

7314. DISZTICHON

Ő, noha nem fél tőled, combját tűz nyalogatja.
Pernye-szemű, epedőn fekszik eléd. Ne nevess!

7315. DISZTICHON

Angyali báj epekedve beszól a faházba: vihar lesz.
Dobd ki a bűneidet, vedd fel a tiszta ruhád!

7316. DISZTICHON

Fegyveres udvari náci vagy angyal az iskolapéldánk!
Pincuri hókupacon. Hókupacon csupaszon.

7317. DISZTICHON

Puskájával a szőrkorsó ereszén vala. Amen.
Párducbőr-heverőn füstöl a jogtudomány.

7318. DISZTICHON

Ó, magas ég! Nedves rongy volt az igénk, velejéig
ronda! A könny elfolyt. Élünk szótalanul.

7319. DISZTICHON

Minket oroszlán-szárnyaival még elbarikádol.
Jöjj az öbölbe leány! Maszturbálj s bizakodj!

7320. DISZTICHON

Durva szöveg nehezíti a versek játszi igéjét.
Szétzúzott cserepek — fájók, súlytalanok.

7321. DISZTICHON

Szégyentől kiborult honvéd, átkozva szapullak.
Érted-e? Új babonánk és ligetünk a nyomor.

7322. DISZTICHON

Lásd, aki csajjal dőzsöl, csajjal táncol egész nap,
tűzbe emészti a kéj. Tűzbe emészti a kéj.

7323. DISZTICHON

Kincseid elveszvén haragot palotádba ne tervezz,
rosszakaró pasinak dalba borulni csalás.

7324. DISZTICHON

Felfegyverzett szó, féltékenység buzogánya!
Félholtan remegünk! Öngyilkos ma az ég.

7325. DISZTICHON

Ébred a nap, huzakodva beleng a szobába. Meleg lesz.
Satnya szamócafatok. Tedd el az életedet!

7326. DISZTICHON

Vár a világ! Magyarország jókedvét szavatolni...
tedd rá életedet! Tárd ki a kedv erejét!

7327. DISZTICHON

Inge alatt bodroz sercegve a mandula bűvszer.
Most a nyomorra figyel s szopja az életedet.

7328. DISZTICHON

Ronda hazúgként hírbe kevert ifjú vacsorázik.
Pándi Balázs, titkos köztelefon kezelő.

7329. DISZTICHON

Ősszel a nádi rigó melltartót lenget a légben.
Adj, adakozz, ha berúgsz! szesztől enged a szív.

7330. DISZTICHON

Élvez a nagylány, nincs bugyi rajta, a melle virágzik.
Vad láz-domb, bujakór, ős szodomás barikád.

7331. DISZTICHON

Recski mesék mélyén vért izzad a néma apostol.
Elmenekülni öcsém! Éjjel, vizsga után.

7332. DISZTICHON

Kíntornász nyelvén szólt egyszer kedves öröm-nőd.
Pest-Buda elragadó selymét tette eléd.

7333. DISZTICHON

Kocsmázó rokonok vagyonát menekítjük a tűzbe.
Esztelenül zsarolunk. Másra se jó a szavunk.

7334. DISZTICHON

Gellérthegy ti-ti-tápszeradagként. Rejtve maradtál.
Sajnos, nincs haza-út! — Holtodig űz a magány.

7335. DISZTICHON

Forró hurkát kérj a cipóra. Ne tedd el a késed!
Most dilinyós a varázs! Légy hedonista, ne hős!

7336. DISZTICHON

Ócsárlás foltozza az ízlés pára-ruháját.
Szúró szódarabok — bántók, dicstelenek.

7337. DISZTICHON

Tép a hideg! Laza ország kedv-ficamát renoválni...
lenne a tennivalód. Gyűrd le a kételyedet!

7338. DISZTICHON

Mily tüzes, ölbevaló Párizsban a szombati báj-hölgy!
Ajka hevét zamatos mondolatok vizezik.

7339. DISZTICHON

Jó Uram! Ó! ima-tenger volt lelkünk elejétől
fogva. A fény megfúlt. Félünk védtelenül.

7340. DISZTICHON

Prüszköl a némber, zoknija nincsen, a lába királyi.
Dísz hó-folt, elegáns, vastaps és bumeráng.

7341. DISZTICHON

Ujjabegyével a szűz lábköz töviben bicebóklász.
Pálmák árnya alatt tűz folyik érveiből.

7342. DISZTICHON

Vérbajos őrgróf ellen ökölre mehetsz! soha jobbkor!
Megsebesülve emígy képzeled el Szodomát.

7343. DISZTICHON

Ő ide nem vár senkit, nem vár. Szenved a vágytól.
Indulatos szobalány. Meztelenek csöcsei.

7344. DISZTICHON

Borszesztől berugott vendég, dudorászva lefoglak.
Ünnepi elmebajunk és örömünk a tüzed.

7345. DISZTICHON

Elfeketített gőg, önmentségünk szüleménye,
Veszteségként lebegünk s várjuk a záporesőt.

7346. DISZTICHON

Szíve tövén bolydul kavarogva a hárstea illat,
Mert a hazugtól tart, védi az isteneket.

7347. DISZTICHON

Tébolyból szálló vérszomj heve ébred. Ezennel
fojtani sürget a múlt, aztán megbabonáz.

7348. DISZTICHON

Árnya a vétkek legvétkétől elkülöníthet.
Hágj a csalánba dudás! És meditálj, muzsikálj!

7349. DISZTICHON

Vállaji sár a ruháján... ejh! gyönyörűm... aranyasszony.
Füstöl a szikrafogó! Asztal alatt bakacsók!

ERICSSON

Ericsson Technika

490 Ft

A DISZTICHON ALFA mágneses lemeze, amely a fedőlap második oldalára ragasztott tasakban található, tizenhatbillió disztichont kínál fel az olvasónak. Más szóval: több millió évre elegendő olvasnivalót. A könyv első felében a mű megalkotója, a költő Papp Tibor, aki a számítógépes irodalom nemzetközileg ismert egyénisége, az első magyar automatikus versgenerátor végtelenül egyszerű kezelését és működési elvét magyarázza el a számítógépes világban járatlan olvasó számára is érthetően és élvezetes stílusban. A könyv további lapjain a DISZTICHON ALFA programmal automatikusan generált versekből ad ízelítőt a szerző. Ez az első könyvárusi forgalomba kerülő magyar irodalmi mű, amelynek szövegét számítógépen működő program generálja.